

УДК 336.71

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-1-42>**Заславська О.І.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і банківської справи
Ужгородського національного університету***Zaslavska Olha**
*PhD in Economics,**Associate Professor of the Department of Finance and Banking,
Uzhgorod National University*

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

ASSESSMENT OF THE EFFECTIVENESS OF THE DEPOSIT POLICY OF JSC CB “PRIVATBANK”

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено практичні аспекти формування й реалізації депозитної політики банку на прикладі АТ КБ «ПриватБанк». З'ясовано, що ефективна депозитна діяльність є важливим завданням банківського менеджменту, а формування депозитної політики банків посідає провідне місце у забезпеченні їх конкурентних переваг на фінансовому ринку. У практичній частині дослідження представлено динаміку обсягів строкових депозитів та наданих кредитів АТ КБ «ПриватБанк» у 2014–2018 рр. Ефективне функціонування та розвиток банку значною мірою визначаються оптимальністю співвідношення відсоткових ставок за депозитами та кредитами. Представлено аналіз вартості залучених та розміщених коштів АТ КБ «ПриватБанк». Для оцінювання ефективності депозитної політики АТ КБ «ПриватБанк» використано такі показники, як генеральний коефіцієнт надійності, коефіцієнт фінансового важеля, коефіцієнт миттєвої ліквідності, ефективність операцій з процентними коштами, коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань, крос-коефіцієнт. Виявлено, що у 2017–2018 рр. практично всі розраховані коефіцієнти демонструють суттєве підвищення ефективності депозитної політики АТ КБ «ПриватБанк».

Ключові слова: банк, банківські ресурси, депозит, депозитна політика, ефективність депозитної політики.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы практические аспекты формирования и реализации депозитной политики банка на примере АО КБ «ПриватБанк». Выяснено, что эффективная депозитная деятельность является важным заданием банковского менеджмента, а формирование депозитной политики банков занимает ведущее место в обеспечении их конкурентных преимуществ на финансовом рынке. В практической части исследования представлена динамика объемов срочных депозитов и предоставленных кредитов АО КБ «ПриватБанк» в 2014–2018 гг. Эффективное функционирование и развитие банка во многом определяются оптимальностью соотношения процентных ставок по депозитам и кредитам. Представлен анализ стоимости привлеченных и размещенных средств АО КБ «ПриватБанк». Для оценивания эффективности депозитной политики АО КБ «ПриватБанк» использованы такие показатели, как генеральный коэффициент надежности, коэффициент финансового рычага, коэффициент мгновенной ликвидности, эффективность операций с процентными средствами, коэффициент соотношения кредитов и обязательств, кросс-коэффициент. Выявлено, что в 2017–2018 гг. практически все рассчитанные коэффициенты демонстрируют существенное повышение эффективности депозитной политики АО КБ «ПриватБанк».

Ключевые слова: банк, банковские ресурсы, депозит, депозитная политика, эффективность депозитной политики.

ANNOTATION

In the article, there were explored the practical aspects of the formation and implementation of the deposit policy of the bank on the example of JSC CB “PrivatBank” in the context of improving the strategy of innovative development of the deposit services market in Ukraine. It was found out that effective deposit activity is an important task of banking management, and the formation of banks' deposit policy is a leading factor in securing their competitive advantages in the financial market. In the practical part of the article, it was presented the dynamics of term deposits and loans granted by JSC CB “PrivatBank” in 2014–2018. In this context, it was found out that the deposit policy of JSC CB “PrivatBank” since 2016 was ineffective, although the dynamics showed some improvements. The effective functioning and development of the bank are largely determined by the optimality of the ratio between interest rates on deposits and loans. It was presented an analysis of the value of attracted and placed funds of JSC CB “PrivatBank”. It was found out that during the analyzed period, the interest spread tended to increase and reached its maximum value in 2018. Such a result testifies the effectiveness of the bank's deposit policy in this aspect. In order to assess the effectiveness of the deposit policy of JSC CB “PrivatBank”, we used such indicators as general reliability ratio, financial leverage ratio, instant liquidity ratio, interest rate efficiency, credit and liabilities ratio, cross-ratio. It was revealed that in 2017–2018 practically all calculated coefficients showed a significant increase in the efficiency of the deposit policy of JSC CB “PrivatBank”. In this respect, the experts of Moody's believe that any potential outflow of deposits will be managed for JSC CB “PrivatBank”, because its liquidity buffer fully covers all individual and corporate demand deposits. In the modern conditions of deposit activity, when the reality is multivariate, high competition, and unstable external environment, the role and importance of analytical procedures is increasing, and analytical support is an integral part of the process of managing the bank's activity in general and of deposit management in particular.

Key words: bank, banking resources, deposit, deposit policy, effectiveness of deposit policy.

Постановка проблеми. Головною метою банківського менеджменту у сфері мобілізації грошових коштів є створення оптимальної ресурсної бази, яка за умови найменших видатків на формування ресурсів сприятиме підтримці стабільного рівня доходів. Це означає, що характер активних операцій та попит на них вимагають формування відповідного ресурсного забезпечення. За таких умов ключову роль відіграють структура й обсяги ресурсів банку, перш за все

депозитних коштів. Отже, ефективна депозитна діяльність є важливим завданням банківського менеджменту, а формування депозитної політики банків посідає провідне місце у забезпеченні їх конкурентних переваг на фінансовому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем ресурсного забезпечення діяльності банків знайшли своє відображення у працях Т. Васильєвої, О. Васюренка, О. Вовчак, Ж. Довгань, Е. Долана, С. Козьменка, О. Колодізева, О. Лаврушина, Р. Міллера, А. Мороза, Д. Полфремана, П.С. Роуза, М. Савлука, В. Усокіна та інших зарубіжних та вітчизняних науковців.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Варто зазначити, що, попри значні досягнення науковців у сфері дослідження ринку банківських депозитних послуг, певні аспекти цієї проблеми залишаються невирішеними й вимагають подальшого вивчення. Зокрема, фінансові кризи початку ХХІ ст. супроводжувалися деструктивним впливом на банківський сектор України. Значним дестабілізуючим фактором стало вилучення коштів із рахунків клієнтів, що привело до різкого зменшення ресурсної бази банків і, як наслідок, виникнення проблеми фінансової стійкості банківської системи. За таких умов пріоритетним завданням менеджменту українських банків на цьому етапі є формування ефективної депозитної політики як визначального фактору їх надійності та фінансової стійкості.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження практичних аспектів формування й реалізації депозитної політики банку на прикладі АТ КБ «ПриватБанк» у контексті вдосконалення стратегії інноваційного розвитку ринку депозитних послуг в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність банківських установ базується на певних принципах, серед яких особливе значення має принцип ефективного використання залучених ресурсів. Відповідно до цього принципу залучені кошти банку повинні бути не лише збережені, але й повернені з приростом (депозитним відсотком), який є часткою загального приросту авансованої вартості (позичкового відсотка). Останнє є вкрай важливим для визначення ефективності депозитної політики, оскільки своєчасне повернення позики може мати місце в разі її невикористання [2, с. 161].

На рис. 1 представлено динаміку обсягів строкових депозитів та наданих кредитів АТ КБ «ПриватБанк» у 2014–2018 рр.

Як видно з рис. 1, у 2014–2015 рр. обсяг кредитів перевищував обсяг зобов'язань за строковими депозитами, що свідчить про ефективну депозитну політику банку. Наступними роками обсяг строкових депозитів банку значно перевищував обсяг наданих банком кредитів, а саме у 2016 р. він перевищував його у 4,1 рази; у 2017 р. – у 3,5 рази; у 2018 р. – у 2,4 рази. З одного боку, перевищення обсягу притоку коштів на депозити над обсягами кредитування свідчить про підвищення довіри до банку як фізичних, так і юридичних осіб. З іншого боку, це свідчить про наявність ресурсів, які неефективно використовуються, внаслідок чого банк не отримує достатньо прибутку для покриття зобов'язань за депозитами, що впливає на його фінансову стійкість. Отже, враховуючи наведені аргументи, можемо стверджувати, що, відповідно до цієї умови, депозитна політика АТ КБ «ПриватБанк» з 2016 р. є неефективною, хоча спостерігається динаміка до покращення.

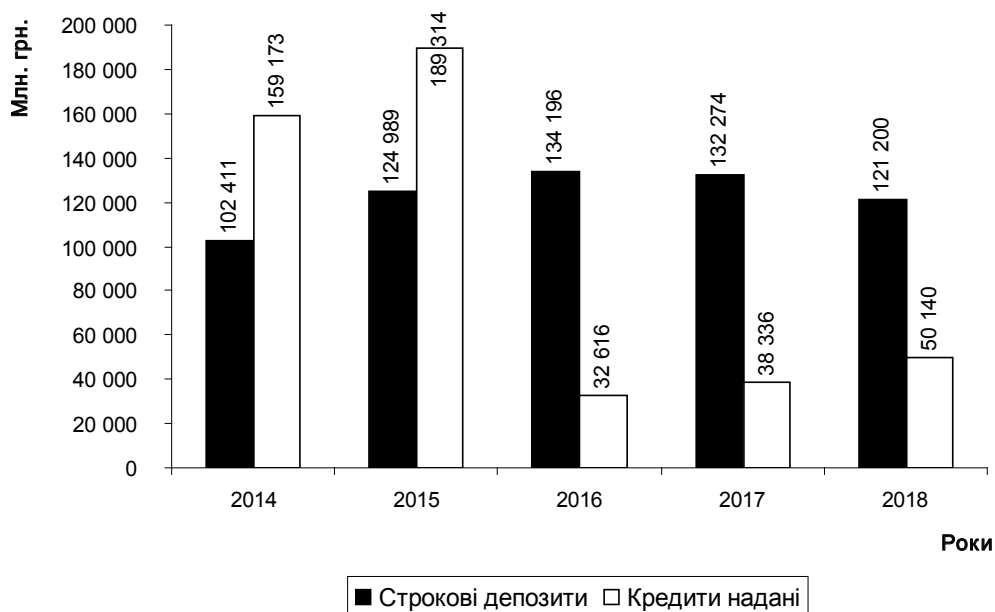

Рис. 1. Динаміка обсягів депозитів та кредитів АТ КБ «ПриватБанк» за 2014–2018 рр., млн. грн. (на кінець року)

Джерело: побудовано на основі джерела [1]

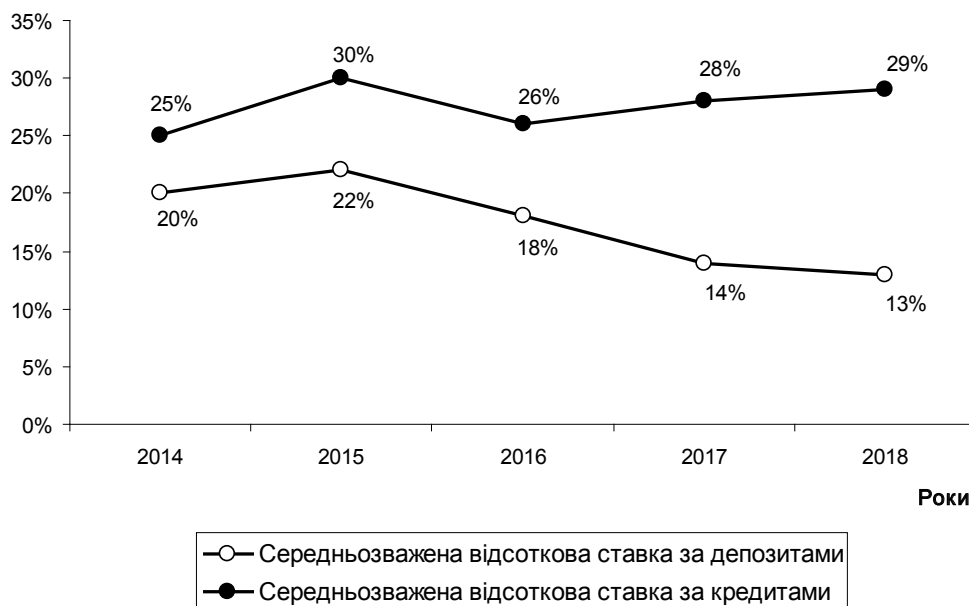

Рис. 2. Динаміка середньозважених відсоткових ставок за кредитами та депозитами АТ КБ «ПриватБанк» за 2014–2018 рр.

Джерело: побудовано на основі джерела [1]

Ефективне функціонування та розвиток банку значною мірою визначаються оптимальністю співвідношення відсоткових ставок за депозитами та кредитами. Дохід банку визначається спредом між кредитними й депозитними ставками. Отже, наступною умовою ефективності депозитної політики банку є якомога більша різниця між відсотковими ставками за кредитами й відсотковими ставками за депозитами. Аналіз вартості залучених та розміщених коштів АТ КБ «ПриватБанк» представлено на рис. 2.

Виходячи з даних рис. 2, можемо зробити висновок, що протягом періоду відсотковий спред мав тенденцію до підвищення, а у 2018 р. він досяг максимального значення, що свідчить про ефективність депозитної політики банку в цьому аспекті.

Суттєвий вплив на ліквідність банку має оптимальне співвідношення активів та пасивів за сегментами, строками й сумами. Існує так зване золоте банківське правило, за яким величина й терміни фінансових вимог банку повинні відповідати розмірам і термінам його зобов'язань. У банківській практиці повного збігу параметрів коштів, що акумулюються, та вимог банку практично не буває. Баланс банку відображає наявність коштів, які є в його розпорядженні, і вимоги на поточну дату, а в цей конкретний момент кількісно вони повинні співпадати один із одним. Проте для того, щоби така відповідність підтримувалася в майбутньому, необхідно постійно поповнювати кошти, які вибувають, підтримуючи їх на необхідному рівні. Отже, дотримання «золотого банківського правила» забезпечується шляхом підтримання динамічної рівноваги активів і пасивів з постій-

ним заміщенням коштів, які вибувають зі складу ресурсів, новими [4, с. 280]. Таким чином, під час оцінювання ефективності депозитної діяльності банку важливим є аналіз співвідношення обсягів кредитів та депозитів за сегментами, строками та сумами.

Заключний етап аналізу передбачає розрахунок коефіцієнтів, використання яких дає можливість здійснити всебічний аналіз депозитної діяльності банку (табл. 1).

Показники, наведені вище, використані для оцінювання ефективності депозитної політики АТ КБ «ПриватБанк» (табл. 2).

Розраховані показники оцінювання ефективності депозитної політики АТ КБ «ПриватБанк» дали змогу дійти таких висновків висновки. Показник генерального коефіцієнта надійності, який демонструє рівень захищеності залучених коштів власним капіталом банку, у 2016 р. був від'ємним, що пояснюється від'ємним значенням показника власного капіталу банку й збитковою діяльністю за підсумками цього року. Наступними роками ситуація покращилася, про що свідчить перевищення рекомендованого значення коефіцієнта надійності банку в понад 2 рази.

Коефіцієнт фінансового важеля показує здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку. За винятком 2016 р., в усі інші роки цей показник коливався від 7,7 до 9,7, що демонструє зважену депозитну політику банку. Значне зростання коефіцієнта фінансового важеля вказує на зниження фінансової стійкості банку й, відповідно, ризикову депозитну політику.

АТ КБ «ПриватБанк» протягом усього періоду дотримувався обов'язкового економічного показника миттєвої ліквідності банку

Таблиця 1

Показники ефективності депозитної політики банку

Назва показника	Формула розрахунку	Економічний зміст	Норматив
Генеральний коефіцієнт надійності	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Зобов'язання банку}}$	Рівень залежності банку від залучених коштів.	Не менше 5%
Коефіцієнт фінансового важеля	$\frac{\text{Зобов'язання банку}}{\text{Капітал}}$	Співвідношення зобов'язань банку (З) й капіталу (К), розкриває здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку.	У межах 1–20 разів
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	$\frac{\text{Високоліквідні активи}}{\text{Поточні пасиви}}$	Здатність банку своєчасно виконувати свої зобов'язання за рахунок високоліквідних активів.	>20%
Ефективність операцій з процентними коштами	$\frac{\text{Процентні доходи}}{\text{Процентні витрати}}$	Збалансованість процентних операцій банку.	>1
Рівень процентної маржі (кредити – депозити) (чиста процентна маржа)	(Процентні доходи – Процентні витрати)		
Активи	Характеризує ефективність процентної політики. Чим значення вище, тим краще.	Не менше 5%	
Коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань	$\frac{\text{Кредити}}{\text{Зобов'язання}}$	Агресивність (ризиковість) кредитної політики банку.	Оптимальним є таке значення: 0,53–0,90; >0,90 свідчить про низьку кредитну стійкість; <0,53 – про загрозу збитків
Крос-коефіцієнт	$\frac{\text{Сумарні зобов'язання}}{\text{Робочі активи (кредити)}}$	Визначає надійність банку. Банк повинен мати зобов'язань утричі більше, ніж ризикових (робочих) активів.	Не менше 3

Джерело: складено на основі джерела [1, с. 163]

Таблиця 2

Показники ефективності депозитної політики АТ КБ «ПриватБанк» за 2014–2018 рр.

Показник	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Генеральний коефіцієнт надійності, %	13,01	111,90	-12,78	10,27	12,76
Коефіцієнт фінансового важеля	7,7	8,4	-7,8	9,7	7,8
Коефіцієнт миттєвої ліквідності, %	37,75	55,08	64,91	31,66	24,91
Ефективність операцій з процентними коштами	1,4	1,1	1,1	1,3	2,2
Чиста процентна маржа	3,41	0,95	1,11	2,41	6,02
Коефіцієнт співвідношення кредитів і зобов'язань	1,0	0,9	1,1	1,0	1,2
Крос-коефіцієнт	0,98	1,02	1,43	1,09	0,89

Джерело: розраховано автором

(не менше 20%). У 2014–2016 рр. цей показник значно перевищував нормативне значення (від 37,8% до 64,1%) й зменшився в наступні два роки до 31,7% і 24,9% відповідно, що свідчить про здатність банку своєчасно виконувати свої зобов'язання за рахунок високоліквідних активів. Варто зазначити, що значне перевищення нормативного значення на початку періоду показує на надмірну кількість неробочих активів банку, що свідчить про неефективність його депозитної політики. Втім, у 2018 р. показник миттєвої ліквідності банку складав 24,9%, що вказує на підвищення ефективності його депозитної політики.

Показник ефективності операцій з процентними коштами, який відображає ступінь покриття відсоткових доходів АТ КБ «ПриватБанк» його відсотковими витратами, протягом перших чотирьох років лише трохи перевищував рекомендоване значення, що свідчить про незначний фінансовий результат від розміщення залучених коштів. Проте за підсумками 2018 р. процентні доходи банку перевищували витрати у 2,2 рази, що, безумовно, є позитивною тенденцією в депозитній діяльності банку.

Чиста процентна маржа характеризує ефективність процентної політики банку. Чим вище значення цього показника, тим краще. До змен-

шення процентної маржі приводять зниження процентних ставок за кредитами, подорожчання ресурсів, скорочення частки дохідних активів, хибна процентна політика. Отже, розрахунки показали, що у 2014–2017 рр. показник чистої процентної маржі не перевищував рекомендованого значення (не менше 5%), тобто процентна політика банку в ці роки була неефективною. Тільки у 2018 р. АТ КБ «ПриватБанк» вийшов на показник чистої процентної маржі у 6,02%.

Оптимальне значення коефіцієнта співвідношення кредитів та зобов'язань банку, на думку експертів, має становити від 0,53 до 0,90. Результати розрахунку показали, що в банку протягом періоду значення цього показника зросло від 0,9 до 1,2, що демонструє агресивність кредитної політики й низьку кредитну стійкість банку, про яку свідчить також рівень проблемних кредитів у банку (83,7%). Незважаючи на те, що протягом останніх трьох років рівень проблемних кредитів банку демонструє тенденцію до зниження, його значення ще залишається надзвичайно високим, що негативно характеризує депозитну політику банку.

Підсумовуючи, маємо зазначити, що динаміка показників депозитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» протягом аналізованого періоду не дає змогу однозначно охарактеризувати ефективність його депозитної політики. Більшість показників у 2014–2016 рр. вказує на її низьку ефективність. Проте у 2017–2018 рр. практично всі розраховані коефіцієнти демонструють суттєве підвищення ефективності депозитної політики АТ КБ «ПриватБанк».

У цьому аспекті викликають інтерес висновки експертів Moody's, на думку яких для АТ КБ «ПриватБанк» будь-який потенційний відтік депозитів буде керованим, тому що його буфер ліквідності повністю покриває всі депозити фізичних осіб і корпоративні депозити на вимогу. Визнаний системно значущим фінансовим інститутом (SIFI) АТ КБ «ПриватБанк» відповідає новим вимогам до капіталу через його високий запас регулятивного капіталу та сильні внутрішні джерела генерації капіталу [3].

Висновки. Таким чином, ефективність депозитного менеджменту банку, як і прийняття окремих управлінських рішень у процесі управління залученням депозитних ресурсів, значною мірою визначається ефективністю, повнотою, сво-

часністю та адекватністю методів та прийомів аналізу, що застосовуються під час його здійснення. Досконалість проведення аналізу залежить від сформованої методичної бази, інформаційного забезпечення проведення аналізу. За сучасних умов депозитної діяльності, коли об'єктивну реальність складають багатоваріантність, висока конкуренція та нестабільне зовнішнє середовище, роль та значення аналітичних процедур зростають, а аналітичне забезпечення є невід'ємною складовою процесу управління діяльністю банку загалом і депозитного менеджменту зокрема.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». URL: <http://privatbank.ua> (дата звернення: 24.01.2020).
2. Радченко Н. Методичні підходи до оцінки ефективності депозитної політики банку. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2014. № 3. С. 161–166.
3. Рентабельність ПриватБанку залишається високою та буде зростати – Moody's // Прес-служба АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua/news/2019/7/23/978> (дата звернення: 27.01.2020).
4. Тарасевич Н. Окремі аспекти регулювання ліквідності банків. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. Вип. 3(54). С. 276–282.

REFERENCES:

1. Ofitsiyyny sayt AT KB "PryvatBank" [Official site of JSC CB "PrivatBank"]. Available at: <http://privatbank.ua> (accessed: 24 January 2020).
2. Radchenko N. (2014). Metodichni pidkhody do otsinky efektyvnosti depozytynoyi polityky banku [Methodical approaches to assessing the effectiveness of a bank's deposit policy]. *Zbirnyk naukovykh prats' Tavriyskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky)* [Collection of scientific works of the Taurida State Agrotechnological University (Economic Sciences)]. Vol. 3, pp. 161–166.
3. Rentabelnist' PryvatBanku zalyshayetsya vysokoyu ta bude zrostaty – Moody's [PrivatBank's profitability remains high and will grow – Moody's.]. *Pres-sluzhba AT KB "PryvatBank"* [Press service of JSC CB "PrivatBank"]. Available at: <https://privatbank.ua/news/2019/7/23/978> (accessed: 27 January 2020).
4. Tarasevych N. (2014). Okremi aspekty rehulyuvannya likvidnosti bankiv [Some aspects of regulation of banks' liquidity]. *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'* [Bulletin of socio-economic researches]. Vol. 3(54), pp. 276–282.